

EBSB (એક ભારત શ્રેષ્ઠ ભારત) માટે ભારતીય અર્થતંત્રની ભૂમિકા

ધરતીબેન વિજયકુમાર ત્રિવેદી

પીએચ.ડી. રીસર્ચ સ્કોલર

ગોકુલ ઝોબલ યુનિ. સિદ્ધપુર

પ્રસ્તાવના

ભારત વિશ્વનો સૌથી મોટો લોકશાહી દેશ છે, જ્યાં વિવિધ ભાષાઓ, ધર્મો, સંસ્કૃતિઓ, પરંપરાઓ અને જીવનશૈલીઓ સાથે લોકો રહે છે. આ વૈવિધ્યતા ભારતની સૌથી મોટી તાકાત છે, પરંતુ સાથે સાથે તે એકતા જાળવવાનો પડકાર પણ ઉભો કરે છે. આ સંદર્ભમાં ભારત સરકારે "એક ભારત શ્રેષ્ઠ ભારત (Ek Bharat Shreshtha Bharat - EBSB)" કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો છે, જેનો મુખ્ય હેતુ ભારતના વિવિધ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો વચ્ચે સાંસ્કૃતિક, સામાજિક અને આર્થિક એકતા મજબૂત કરવો છે.

EBSB માત્ર સાંસ્કૃતિક વિનિમય પૂરતું સીમિત નથી, પરંતુ તે ભારતીય અર્થતંત્ર સાથે ગાઢ રીતે જોડાયેલું છે. મજબૂત અને સંકલિત અર્થતંત્ર વિના રાષ્ટ્રીય એકતા લાંબા ગાળે ટકી શકતી નથી. તેથી EBSBની સફળતામાં ભારતીય અર્થતંત્રની ભૂમિકા અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે.

EBSB યોજનાનો સંક્ષિપ્ત પરિચય

EBSB યોજના 31 ઓક્ટોબર 2015 ના રોજ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલની જન્મ જયંતીએ શરૂ કરવામાં આવી. આ યોજના હેઠળ:

- રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો ને "જોડીદાર" બનાવવામાં આવે છે
- ભાષા, સંસ્કૃતિ, પરંપરા, ભોજન, ઉત્સવો અને જીવનશૈલીનું આદાન-પ્રદાન થાય છે
- શિક્ષણ, પ્રવાસન, વેપાર અને આર્થિક સહયોગ ને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવે છે

આ તમામ પ્રવૃત્તિઓનું અંતિમ લક્ષ્ય રાષ્ટ્રીય એકતા અને સર્વાંગી વિકાસ છે, જેમાં ભારતીય અર્થતંત્ર મુખ્ય આધારસ્તંભ છે.

ભારતીય અર્થતંત્ર: એક સંક્ષિપ્ત પરિપ્રેક્ષ્ય

ભારતીય અર્થતંત્ર:

- વિશ્વની સૌથી ઝડપી વિકાસતી અર્થવ્યવસ્થાઓમાંનું એક છે

- કૃષિ, ઉદ્યોગ અને સેવા ક્ષેત્રો પર આધારિત મિશ્ર અર્થવ્યવસ્થા છે
  - "Make in India", Atmanirbhar Bharat", "Digital India" જેવી પહેલોથી સતત પરિવર્તનમાં છે
- આ અર્થતંત્ર EBSB માટે સંપર્ક, સહયોગ અને સમાન વિકાસનું માધ્યમ બની રહ્યું છે.

EBSB માટે ભારતીય અર્થતંત્રની ભૂમિકા

1. આંતરરાજ્ય વેપાર અને બજાર એકીકરણ

EBSB દ્વારા રાજ્યો વચ્ચે:

- વેપાર અવરોધો ઘટે છે
- સ્થાનિક ઉત્પાદનોને રાષ્ટ્રીય બજાર મળે છે
- "One Nation, One Market" ની ભાવના મજબૂત થાય છે

ઉદાહરણ તરીકે:

- ઉત્તરપૂર્વના બાંસ અને હેન્ડલુમ ઉત્પાદનો પશ્ચિમ અને દક્ષિણ ભારતમાં પહોંચે છે
- ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર જેવા ઉદ્યોગપ્રધાન રાજ્યોના ઉત્પાદનો અન્ય રાજ્યોમાં સરળતાથી વેચાય છે

આ પ્રક્રિયા રાષ્ટ્રીય સપ્લાય ચેઇનને મજબૂત બનાવે છે અને GDP બુદ્ધિમાં ફાળો આપે છે.

2. MSME, હસ્તકલા અને સ્થાનિક ઉદ્યોગોનો વિકાસ

ભારતીય અર્થતંત્રમાં MSME ક્ષેત્ર કરોડો લોકોને રોજગાર આપે છે EBSB દ્વારા:

- હસ્તકલા અને હેન્ડલુમ ઉત્પાદનોને નવા બજારો મળે છે
- પરંપરાગત કૌશલ્યોનું સંરક્ષણ થાય છે
- "Vocal for Local" ને રાષ્ટ્રીય સ્વરૂપ મળે છે

ઉદાહરણ:

- કાશ્મીરી શોલ, બનારસી સાડી, કચ્છી કઢાઈ જેવા ઉત્પાદનો સમગ્ર દેશમાં લોકપ્રિય બને છે

આથી સ્થાનિક ઉદ્યોગો મજબૂત બને છે અને સમાવેશક આર્થિક વિકાસ થાય છે.

3. પ્રવાસન અને સેવા ક્ષેત્રમાં વૃદ્ધિ

EBSB સાંસ્કૃતિક અને આંતરરાજ્ય પ્રવાસનને પ્રોત્સાહન આપે છે, જેના કારણે:

- હોટેલ, ટ્રાન્સપોર્ટ, રેસ્ટોરન્ટ અને ગાઈડ સેવાઓમાં રોજગાર વધે છે
  - સ્થાનિક અર્થવ્યવસ્થાને ગતિ મળે છે
  - ઓછા વિકસિત વિસ્તારોમાં પણ આવકના સ્ત્રોત સર્જાય છે
- પ્રવાસન ક્ષેત્ર ભારતીય GDPમાં મહત્વપૂર્ણ ફાળો આપે છે અને EBSB તેને વધુ મજબૂત બનાવે છે.

4. કૃષિ અને ગ્રામીણ અર્થતંત્રની ભૂમિકા

ભારતીય અર્થતંત્રમાં કૃષિ હજી પણ કરોડો લોકોનો આધાર છે. EBSB દ્વારા:

- રાજ્યો વચ્ચે કૃષિ ઉત્પાદનોનો વિનિમય વધે છે
- ખેડૂતોને નવા બજારો મળે છે
- કૃષિ આધારિત ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહન મળે છે

ઉદાહરણ:

- દક્ષિણ ભારતના મસાલા, ઉત્તર ભારતના અનાજ, પશ્ચિમ ભારતના ડેરી ઉત્પાદનો સમગ્ર દેશમાં ઉપલબ્ધ બને છે
- આથી ગ્રામીણ આવક વધે છે અને પ્રાદેશિક અસમાનતા ઘટે છે.

5. રોજગાર સર્જન અને માનવ સંસાધન વિકાસ

EBSB દ્વારા:

- કુશળ અને અકુશળ શ્રમિકોની આંતરરાજ્ય અવરજવર સરળ બને છે
  - Skill India અને National Education Policy ને બળ મળે છે
  - યુવાનોને વિવિધ રાજ્યોમાં કામ કરવાની તક મળે છે
- આથી માનવ સંસાધનનો યોગ્ય ઉપયોગ થાય છે અને ઉત્પાદકતા વધે છે.

6. માળખાકીય વિકાસ (Infrastructure Development)

ભારતીય અર્થતંત્રમાં માર્ગ, રેલવે, બંદરો અને ડિજિટલ માળખું મહત્વપૂર્ણ છે. EBSB દ્વારા:

- આંતરરાજ્ય કનેક્ટિવિટી વધે છે
- લોજિસ્ટિક ખર્ચ ઘટે છે
- વેપાર અને રોકાણને પ્રોત્સાહન મળે છે

આ માળખાકીય વિકાસ રાષ્ટ્રીય એકીકરણ માટે આધારરૂપ છે.

7. નાણાકીય સમાવેશ અને ડિજિટલ અર્થતંત્ર

Digital India, UPI, DBT જેવી યોજનાઓ:

- દેશભરમાં એક સરખી આર્થિક વ્યવસ્થા બનાવે છે
  - લોકો વચ્ચે વિશ્વાસ અને જોડાણ વધારે છે
  - EBSBના લક્ષ્યોને ટેકનોલોજીકલ આધાર આપે છે
- આથી ભારતીય અર્થતંત્ર વધુ પારદર્શક અને સમાવેશક બને છે.

8. પ્રાદેશિક અસમાનતા ઘટાડવામાં ભૂમિકા

ભારતમાં કેટલાક રાજ્ય વધુ વિકસિત છે જ્યારે કેટલાક પાછળ છે. EBSB દ્વારા:

- સંસાધનો અને અનુભવનો વિનિમય થાય છે
  - ઓછા વિકસિત રાજ્યોને વિકાસની તક મળે છે
  - સંતુલિત વિકાસ સુનિશ્ચિત થાય છે
- આ સંતુલિત વિકાસ રાષ્ટ્રીય એકતા માટે અત્યંત જરૂરી છે.

પડકારો

EBSB માટે ભારતીય અર્થતંત્ર સામે કેટલાક પડકારો પણ છે:

- પ્રાદેશિક અસમાનતા
- ભાષાકીય અને સાંસ્કૃતિક અવરોધ
- માળખાકીય સુવિધાઓનો અભાવ
- શ્રમિક સ્થળાંતરના સામાજિક પ્રશ્નો

આ પડકારોનો ઉકેલ સંકલિત નીતિ અને સહયોગથી શક્ય છે.

ઉપાય અને ભવિષ્યની દિશા

- આંતરરાજ્ય વેપારને વધુ સરળ બનાવવો
  - MSME અને સ્ટાર્ટઅપ્સને વધુ ટેકો આપવો
  - પ્રવાસન અને સાંસ્કૃતિક અર્થતંત્ર વિકસાવવું
  - ડિજિટલ અને ગ્રીન અર્થતંત્ર પર ભાર મૂકવો
- આ પગલાં EBSBને વધુ અસરકારક બનાવશે.

નિષ્કર્ષ

એક ભારત શ્રેષ્ઠ ભારત માત્ર એક સાંસ્કૃતિક પહેલ નથી, પરંતુ તે ભારતીય અર્થતંત્રને એકીકૃત, મજબૂત અને સર્વસમાવેશક બનાવવાની વ્યાપક રાષ્ટ્રીય યોજના છે. મજબૂત અર્થતંત્ર વિના રાષ્ટ્રીય એકતા અધૂરી રહે છે અને મજબૂત રાષ્ટ્રીય એકતા વિના આર્થિક વિકાસ ટકાઓ બની શકતો નથી.

અંતે કહી શકાય કે:

EBSB અને ભારતીય અર્થતંત્ર એકબીજાના પૂરક છે એકતા વિકાસ લાવે છે અને વિકાસ એકતા ને મજબૂત બનાવે છે.